

การเชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง
มือที่เต็มไปด้วยดวงดาวของราฟิก ชามิ*

**Glorifying Freedom of Thought and Expression in Rafik Schami's
Young Adult Novel, A Hand Full of Stars (Eine Hand voller Sterne)**

ดร. ศิริพร ศรีวรกานต์**

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนภาษาเยอรมันเรื่องมือที่เต็มไปด้วยดวงดาวของราฟิก ชามิ ผู้วิจัยเสนอว่าผู้ประพันธ์เน้นการนำเสนอแก่นเรื่องที่ว่าด้วยการเชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกโดยเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของตัวเอกที่เป็นเด็กวัยรุ่น ประสบการณ์ของเขาประกอบด้วยประสบการณ์ที่ประสบจริงกับประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้จากนิทานที่หล่อหลอมให้เขาตระหนักถึงความสำคัญของเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก ในส่วนของประสบการณ์จริง เขาประสบกับเหตุการณ์ที่พ่อของเขาและชายวิกัลจิริตที่เร่ร่อนถูกจับกุมเพราะพวกเขาถูกเข้าใจผิดระหว่างที่เกิดการปะทะกันระหว่างผู้ต่อต้านรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่รัฐ ต่อมาเขารู้ว่าฮาบิบผู้เป็นนักข่าวในอุดมคติของเขาถูกจับกุมและไม่มีใครรับรู้ชะตากรรมของฮาบิบนับตั้งแต่นั้นมา นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ผ่านนิทาน 2 เรื่องที่มีแก่นเรื่องเดียวกัน นั่นคือ

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “มาตุภูมิ ปราบฎการณ์ของคนพลัดถิ่น ภาพลักษณ์สังคมเยอรมัน: การศึกษาวรรณกรรมเยาวชนของเยอรมันที่เขียนโดยนักเขียนพลัดถิ่น” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสำคัญของเสรีภาพ จากประสบการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้ตัวเอกเลือกที่จะเป็นนักข่าว
ใต้ดินเพราะเป็นการเปิดทางให้เขาได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลน้อยและเผด็จการ

คำสำคัญ: วรรณกรรมเยาวชนภาษาเยอรมัน เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก ตัวเอกที่
เป็นเด็กวัยรุ่น

Abstract

This paper analyzes Rafik Schami's young adult novel, **A Hand full of Stars (Eine Hand voller Sterne)**. I argue that the author focuses on the theme of glorifying freedom of thought and expression. In the novel, this theme is communicated through the story of the young adult protagonist's real experiences together with his experiences in learning from tales which shape him to be a person that recognize the importance of freedom of thought and expression. In terms of real experience, first of all, he faced a situation that his father and a mentally ill and homeless man were arrested due to misunderstanding during a clash between protestors and the officials. Then, he came to know that Habib, his ideal journalist, was arrested. Since then, he has never heard anything from Habib. Besides the real experiences, the protagonist has experiences in learning from 2 tales. These stress on the same theme, that is, the importance of freedom. All of these have led him to work as an underground journalist. It opens the way for him to criticize the corrupt and dictatorial government.

Keyword: German young adult novel, freedom of thought and expression, young adult
protagonist

บทนำ

นวนิยายเรื่อง *มือที่เต็มไปด้วยดวงดาว* (*Eine Hand voller Sterne*) ของราฟิก ชามิ (Rafik Schami) ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1987 และได้รับรางวัลต่าง ๆ อาทิ รางวัล “Preis der Leseratten” ของสถานี ZDF และรางวัล “Die Blaue Brillenschlange” จากกองทุนหนังสือเด็กสำหรับโลกที่สามของสวิตเซอร์แลนด์ ผู้ประพันธ์นำเสนอนวนิยายเรื่องนี้ในรูปแบบของไดอารี่ของตัวละคร “ฉัน” ซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นชายผู้เล่าเรื่องที่ไม่ปรากฏวิสามานยนาม ตลอดทั้งเรื่อง ตัวเอกบันทึกเรื่องราวของตนเองตั้งแต่อายุ 14 ปีจนถึง 17 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการค้นหาตัวตน “ich” ไม่ต้องการยึดอาชีพคนทำงานมั่งคั่งเช่นเดียวกับที่พ่อของเขาเป็น ทำให้ตัวเอกมักจะทะเลาะกับพ่อเสมอ ในที่สุดตัวเอกต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยงานในร้าน ระหว่างนั้นผลงานที่เป็นบทกวีซึ่งตัวละคร “ฉัน” เขียนระหว่างที่อยู่ในโรงเรียน ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือรวมเล่มบทกวี ขณะที่ตัวเอกมีความขัดแย้งกับพ่อ เขากลับสนิทสนมกับลุงซาลิม (Salim) ผู้เป็นเพื่อนบ้าน ช่องว่างระหว่างวัยไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อมิตรภาพของทั้งคู่ ลุงซาลิมมักจะเล่านิทานที่สนุกและมี

แง่คิด รวมทั้งการให้คำแนะนำ ตลอดจนการให้กำลังใจกับตัวละคร “ฉัน” ทำให้เขาเห็นว่า ลุงซาลิมเป็นเพื่อน

ตัวเอกสนใจที่จะเป็นนักข่าว ต่อมาเขาได้มีโอกาสรู้จักกับนักข่าวที่ชื่อฮาบิบ (Habib) และเรียนรู้วิธีการเขียนข่าวจากเขา ต่อมา “ฉัน” กับเพื่อนที่ชื่อมาห์มุด (Mahmud) ช่วยกันออกหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาในการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์รัฐบาล การเมือง และสังคม ทำให้พวกเขาเกือบถูกจับภายหลังตัวเอกเสนอให้ซ่อนหนังสือพิมพ์ไว้ในถุงเท้า แต่สายลับของรัฐบาลพยายามตามสืบหาที่มาของหนังสือพิมพ์ ตัวละคร “ฉัน” จึงได้เปลี่ยนเป็นการเผยแพร่โดยปล่อยบอลลูกแทน พวกเขาช่วยกันทำบอลลูกเอง เมื่อบอลลูกแตก หนังสือพิมพ์ของพวกเขาจะหล่นกระจายลงมา หลังจากที่ฮาบิบถูกจับ พวกเขายังคงมุ่งมั่นที่จะทำหนังสือพิมพ์ต่อไป ในไดอารี่เล่มนี้ตัวละคร “ฉัน” ไม่ได้เล่าเฉพาะเรื่องราวของตนเองเท่านั้น อีกทั้งยังเล่าถึงเสถียรภาพของรัฐบาลที่ไม่มั่นคง เกิดการปฏิวัติถึงสองครั้งในช่วงเวลาสามปี และรัฐบาลยังได้ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล

ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าสู่การวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำประวัติผู้ประพันธ์พอสังเขป ผู้ประพันธ์เกิดที่ซีเรียใน ค.ศ. 1946 เดิมมีชื่อว่า สุเฮิล ฟาเดล (Suheil Fadel) ในโลกของวรรณกรรมผู้ประพันธ์ใช้ชื่อราฟิกชามิ (Rafik Schami) คำว่า ราฟิก แปลว่า เพื่อน ส่วน ชามิ แปลว่า มีรากเหง้ามาจากคามัสคัส (Bavar, 2004, p. 88) การที่ผู้ประพันธ์ใช้ชื่อนี้ น่าจะเป็นการแสดงรากเหง้าของตนเอง ตอนแรกชามิตีพิมพ์ผลงานในรูปแบบของเรื่องสั้นและนิทานในหนังสือพิมพ์โรงเรียนและในวารสารเด็ก เขาเคยก่อตั้งโรงละครที่ใช้ภาษาท้องถิ่นสำหรับคนอ่านหนังสือไม่ออกและดำเนินงานตั้งแต่ ค.ศ. 1966 - ค.ศ. 1969 จนกระทั่งถูกสั่งปิดจากกองเซ็นเซอร์ของรัฐบาล (Bavar, 2004, p. 88) ในค.ศ. 1971 ชามิอพยพมายังเยอรมนีเพื่อศึกษาต่อสาขาวิชาเคมีที่มหาวิทยาลัยไฮเดลแบร์ก และจบปริญญาเอกทางด้านนี้ ในปี ค.ศ. 1979 จากนั้นทำงานในแวดวงอุตสาหกรรม ตั้งแต่ ค.ศ. 1982 เป็นต้นมา ชามิหันมาเขียนนิยายและงานเขียนอื่นๆ ที่เยอรมนีเป็นการถาวร

นอกเหนือจากการกล่าวถึงประวัติผู้ประพันธ์พอสังเขป ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมพลัดถิ่นในบริบทของคนต่างวัฒนธรรม: การศึกษาด้านการสอนในศตวรรษที่ 21 ของอรัส เออเรน (Aras Oeren) ไอเซล เออซาคิน (Aysel Oezakin) ฟรังโก บิออนดิ (Franco Biondi) และราฟิกชามิ (Rafik Schami)” ของไฮดี เริช (Heidi Rösch, *"Migrationsliteratur im interkulturellen Kontext: Eine didaktische Studie zur Literatur von Aras Oeren, Aysel Oezakin, Franco Biondi und Rafik Schami"*) เป็นการศึกษาวรรณกรรมพลัดถิ่นที่ตีพิมพ์ช่วงทศวรรษ 1980 ของผู้ประพันธ์ตามที่กล่าวมาข้างต้น งานเขียนของเออซาคินเป็นแนวอัตชีวประวัติ ส่วนงานเขียนของชามิเป็นแนวแฟนตาซี ขณะที่งานเขียนของบิออนดิกับเออเรนเป็นแนวสมจริงเชิงวิพากษ์วิจารณ์สังคมและวัฒนธรรม ผู้ประพันธ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ใช้งานเขียนของตนเรียกร้องให้คนเยอรมันยอมรับคนพลัดถิ่นในฐานะพลเมืองของสังคมเยอรมัน อีกทั้งยังต้องการให้คนพลัดถิ่นได้รับสิทธิและโอกาสที่ทัดเทียมกับคนเยอรมัน วรรณกรรมกลุ่มนี้มีแก่นเรื่องร่วมกัน คือการต่อต้านอคติทางชาติพันธุ์และการอยู่ร่วมกัน

ของคนต่างวัฒนธรรมอย่างสงบสุข ไฮดี เริช เสนอว่า วรรณกรรมพลัดถิ่นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันระหว่างคนหลายเชื้อชาติอย่างทัดเทียมกัน งานวิจัยของเริชช่วยให้ผู้วิจัยเห็นภาพรวมของตัวบทวรรณกรรมของราฟิค ซามิซึ่งเน้นการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยเรื่อง “มุมมองในวรรณกรรมพลัดถิ่นภาษาเยอรมัน: ภาพของเจ้าบ้านในวรรณกรรมของ อเลฟ เทคิเน และราฟิค ซามิ” ของอา. มันซอร์ ฆวาร์ (A. Mansour Bavar, "Aspekte der deutschsprachigen Migrationsliteratur: Die Darstellung der Einheimischen bei Alev Tekinay und Rafik Schami") เป็นการศึกษาตัวบทวรรณกรรมทั้งที่เป็นนวนิยายและเรื่องสั้นแนวสมจริงและแนวแฟนตาซีของผู้ประพันธ์ทั้งสองคน ฆวาร์เห็นว่าผู้ประพันธ์ทั้งสองนำเสนอทัศนคติเชิงบวกต่อการเข้ากันได้ดีระหว่างคนต่างชาติกับคนเยอรมันในงานเขียนของพวกเขา โดยเฉพาะอเลฟ เทคิเนนั้นสร้างตัวละครและสถานการณ์ในอุดมคติของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวกันระหว่างเจ้าบ้านกับ

คนต่างชาติ การสร้างตัวละครไม่มีความซับซ้อน ฆวาร์ให้ความเห็นว่าเทคิเนนำเสนอสถานการณ์ตามแบบอย่างที่เขาปรารถนาที่จะเห็นโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริง ส่วนราฟิค ซามินั้นเน้นการอยู่ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านกับคนต่างชาติเช่นเดียวกัน แต่ซามินำเสนอบนความจริงมากกว่า โดยสร้างตัวละครเจ้าบ้านทั้งในแง่มุมที่น่าชื่นชมและในเชิงวิพากษ์ รวมถึงเจ้าบ้านผู้เป็นตัวละครที่น่าผิดหวัง ประเด็นที่มักจะปรากฏบ่อยครั้งในตัวบทวรรณกรรมของซามิ อาทิ อคติทางชาติพันธุ์ คนต่างชาติกับการถูกปิดกั้นทางการเมืองและปัญหาทางเศรษฐกิจ แม้ทำงานวิจัยเรื่องนี้มิได้ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนของซามิ แต่งานวิจัยเรื่องนี้ช่วยให้ผู้วิจัยรู้จักแก่นความคิดในตัวบทวรรณกรรมของราฟิค ซามิ ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ทั้งเริชและฆวาร์ต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าตัวบทวรรณกรรมโดยรวมของราฟิค ซามิให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม แตกต่างจากงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายเรื่อง *มือที่เต็มไปด้วยดวงดาว* โดยพิจารณาประเด็นการเติบโต

และการเรียนรู้ของตัวเอกที่เป็นเด็กวัยรุ่น ผู้วิจัยเสนอว่า ตัวบทเรื่องนี้เน้นการนำเสนอแก่นเรื่องที่ว่าการเชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกโดยเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์ของตัวเอก ประสบการณ์ของเขาประกอบด้วยประสบการณ์ที่ประสบจริงกับประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้จากนิทานที่หล่อหลอมให้เขาตระหนักถึงความสำคัญของเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก ในส่วนของประสบการณ์จริง เขาประสบกับเหตุการณ์ที่พ่อของเขาและชายวิกัลจริดที่เร่ร่อนถูกจับกุมเพราะพวกเขาถูกเข้าใจผิดระหว่างที่เกิดการปะทะกันระหว่างผู้ต่อต้านรัฐบาลกับเจ้าหน้าที่รัฐ ต่อมาเขารู้ว่าฮาบิบผู้เป็นนักข่าวในอุดมคติของเขาถูกจับกุมและไม่มีใครรู้ชะตากรรมของฮาบิบนับตั้งแต่นั้นมานอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้จากนิทาน 2 เรื่องที่มีแก่นเรื่องเดียวกัน นั่นคือ ความสำคัญของเสรีภาพ จากประสบการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้ตัวเอกเลือกที่จะเป็นนักข่าวได้คืน เพราะเป็นการเปิดทางให้เขาได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่มีความฉ้อฉลและเผด็จการ

ตัวละคร “ฉัน” กับการเชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก

ผู้วิจัยเสนอว่า นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอตัวเอกที่แทนตนเองว่า “ฉัน” ผู้เชิดชูเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกด้วยการเลือกที่จะเป็นนักข่าวและตีพิมพ์เผยแพร่บทความเชิงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองและสังคมให้กับประชาชน หนทางที่ตัวเอกเลือกเดินเป็นผลมาจากการเรียนรู้ของเขา จากประสบการณ์ที่เขาประสบด้วยตนเอง ทั้งในระดับส่วนตัว นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างตัวเอกกับพ่อ และตัวเอกกับลุงชาลิม ส่วนในระดับสังคม อาทิ การรับรู้ชีวิตของฮาบิบผู้เป็นตัวแทนของนักข่าวที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่ต้องถูกจับกุม โดยที่ตัวเอกไม่ได้รับรู้ข่าวคราวของเขาอีกต่อไป อีกทั้งตัวละคร “ฉัน” ยังได้รับการกวาดล้างผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลและการจับกุมผู้บริสุทธิ์ เช่นพ่อของตัวเอกกับชายวิกัลจริดผู้เร่ร่อน นอกจากนี้ ตัวเอกยังได้เห็นพลังของมวลชนในการทำทลายเหล่าทหารที่ต้องการกั้นขบวนส่งศพของลุงชาลิม ยิ่งไปกว่านั้นตัวละคร “ฉัน” ยังได้เรียนรู้จากการรับฟังนิทานที่สนับสนุนอิสรภาพ คือ นิทานเกี่ยวกับนกที่ปลดปล่อยตนเองออกจากพันธนาการและนิทานเกี่ยวกับ

สุดตํานกักับชววนนท้ห้เหตุการณ้ที่ตัวละครเอก
ประสบนและนิตานที่เขได้ร้บฟ้งล้วนสงผลให้
ตัวเอกรเรียนรู้ที่จะมุงมั้นในการเชิดชูเสรีภาพ
ทางความคิดและการแสดงออก

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร “ฉัน” กับพ่อ

ประสบการณ์ที่ตัวละคร “ฉัน” ประสบ
ในระดับส่วนตัว คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวเอกกับพ่อและตัวเอกกับลุงชาลิม ซึ่งเป็น
ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแตกต่างกัน ขณะที่
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเอกกับพอนั้นเป็น
ความสัมพันธ์ที่ห่างเหินเพราะตัวเอกเห็นว่า
พ่อเป็นจอมบงการหรือผู้กำกับควบคุมชีวิต
ของเขา ทั้งที่เขามีผลการเรียนดีเยี่ยมที่สุดในชั้น
แต่พ่อไม่ได้รู้สึกภาคภูมิใจ มีหน้าซ้ำพ่อยังไม่ให้
ตัวละคร “ฉัน” เรียนต่อ พ่อให้เขามาช่วยงาน
ในร้าน พ่อมักจะพูดอยู่เสมอว่า “เขาจะเป็นคน
ทำขนมปัง นั่นเป็นข้อสรุป” [...Er wird Bäcker,
und damit Schluß! (Schami, 1990, p. 81)] ทว่า
ตัวละคร “ฉัน” ไม่ต้องการเป็นคนทำขนมปัง
ฉันไม่ต้องการถูกฝังแบบตายทั้งเป็นในร้าน
ขายขนมปัง” [...Ich will kein Bäcker werden!
Ich will nicht lebendig in einer Bäckerei
begraben sein! (Schami, 1990, p. 18)] การที่

พ่อต้องการให้ตัวเอกเป็นคนทำขนมปัง
เช่นเดียวกับที่ตนเป็น ทำให้ภาพพ่อปรากฏ
ในลักษณะของผู้ที่บ้าอำนาจ ไม่มีเหตุผล
หากบ้านเปรียบเสมือนประเทศ ตัวละครพ่อ
อาจจะเปรียบได้กับผู้นำเผด็จการที่กุมอำนาจ
เบ็ดเสร็จ การมีผู้นำเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ผู้อยู่
ใต้การปกครอง หรือในที่นี้คือสมาชิกใน
ครอบครัวไม่มีอิสระในการดำรงชีวิต

ขณะที่ตัวเอกมีความขัดแย้งกับพ่อ ส่วน
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเอกกับลุงชาลิม
แตกต่างออกไป ตัวละคร “ฉัน” มีความสนิทสนม
กับลุงชาลิม ลุงชาลิมคอยให้กำลังใจเมื่อตัวเอก
เผชิญหน้ากับปัญหาหรืออุปสรรค ขณะเดียวกัน
ลุงชาลิมมักจะตำหนิหากตัวเอกแสดงกริยา
เอาแต่ใจหรือมีความเห็นแก่ตัว แม้ว่าลุงชาลิม
เป็นผู้ใหญ่และเป็นผู้อาวุโส แต่เขาไม่เคยวางตน
เป็นผู้ใหญ่ที่เรียกร้องให้ตัวละคร “ฉัน” เชื่อฟัง
และทำตาม เขาให้เสรีภาพทางความคิดกับ
ตัวเอก ลุงชาลิมปฏิบัติกับเขาราวกับเป็น
เพื่อนคนหนึ่ง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวเอกกับลุงชาลิมจึงเป็นความสัมพันธ์
ที่อยู่บนความเสมอภาคระหว่างกัน การที่
ผู้ประพันธ์นำเสนอความสัมพันธ์สองรูปแบบ
อาจจะเพื่อแสดงความต้องการของตัวละคร “ฉัน”

ที่ปฏิเสธการเป็นเด็กกว่านอนสอนง่าย หากแต่มีความเป็นตัวของตัวเองและมีความคิดเห็นของตนเอง “ฉันต้องการเดินทางและเขียนงาน ฉันต้องการเป็นนักข่าว ไซ้แล้ว ตอนนี้ฉันรู้แล้วว่านี่คืออาชีพของฉัน” [...Ich will reisen und schreiben! Journalist will ich werden, jawohl, jetzt weiß ich es, das ist mein Beruf!... (Schami, 1990, p. 18)] การที่ “ฉัน” เลือกที่จะเป็นนักข่าวเพราะภาพลักษณ์ของนักข่าวนั้นเป็นที่คาดหวังว่ามีหน้าที่ซึ่งต้องสืบค้นข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำมาเรียบเรียงและตีพิมพ์เผยแพร่ อันเป็นงานที่ช่วยให้ตัวเองได้จุดประกายความคิดและรู้จักสังคมนับกับโลก ขณะที่ “ฉัน” ชื่นชอบอาชีพนักข่าว ส่วนอาชีพคนทำขนมปังนั้น “ฉัน” ราพันว่า “คุณคืออะไร หากนำไปเปรียบเทียบกับร้านขายขนมปัง” [Was ist ein Gefängnis im Vergleich zur Bäckerei? (Schami, 1990, p. 25)] การที่ตัวเองเปรียบเทียบกับร้านขายขนมปังเป็นคุณนั้นบ่งบอกว่าอาชีพนี้ทำให้ “ฉัน” ไม่มีเสรีภาพในการรู้จักโลกกว้าง ขณะเดียวกัน อาชีพคนทำขนมปังในที่นี้เป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์แทนงานที่ซ้ำซาก เป็นกิจวัตรประจำวัน มีชั่วโมงที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในสายตาของตัวละคร “ฉัน”

การเรียนรู้ของตัวละคร “ฉัน” ผ่านประสบการณ์นอกบ้าน

นอกเหนือไปจากประสบการณ์ในบ้าน ที่ช่วยให้ “ฉัน” ตระหนักถึงความสำคัญของเสรีภาพแล้ว ยังมีประสบการณ์นอกบ้านด้วย นั่นคือ คลื่นการจับกุมผู้คนในคามัสกัส ข้อหา มีพฤติกรรมต่อต้านรัฐบาลบ้าง หรือข้อหาเป็นสายลับบ้าง พ่อของ “ฉัน” ถูกจับกุมข้อหาว่าทำงานต่อต้านรัฐบาลแต่ต่อมาได้รับการปล่อยตัว โดยได้รับคำอธิบายว่าเป็นการจับผิดตัว เพราะพ่อของเขามีชื่อเดียวกับทนายความที่ทำงานต่อต้านรัฐบาล ในบรรดาผู้ที่ถูกจับ นอกจากพ่อของตัวเอง ยังมีตัวละครชายวิกัลจิดผู้เร่ร่อนซึ่งมอบนิทานเรื่องหนึ่งให้กับ “ฉัน” ผู้วิจัยขอกล่าวถึงความหมายของนิทานเรื่องนี้ในภายหลัง ตัวละครตัวนี้ถูกจับกุมข้อหาว่าเป็นสายลับ แต่ได้รับการปล่อยตัวในภายหลัง ทั้งพ่อของ “ฉัน” กับตัวละครชายวิกัลจิดต่างก็ถูกทรมานระหว่างการจับกุม เหตุการณ์การกวาดจับผู้ต้องสงสัยที่มีพฤติกรรมต่อต้านรัฐบาลและการทรมานผู้ต้องสงสัยเพื่อให้รับสารภาพรวมทั้งการจับกุมผู้บริสุทธิ์ล้วนแต่แสดงความอยุติธรรมที่บุคคลเหล่านี้ได้รับ ขณะเดียวกันการกระทำของรัฐบาลบ่งบอกว่า

กระบวนการยุติธรรมของประเทศนี้ล้มเหลว เหตุการณ์ทางการเมืองข้างต้นส่งผลให้ตัวเอก รู้สึกภูมิใจในตัวพ่อที่เผชิญกับการถูกทรมาน อย่างกล้าหาญ และรู้สึกสงสารตัวละครชาย วิกลจริตที่ถูกทำร้ายร่างกาย การจับกุมและการทรมานผู้บริสุทธิ์เช่นคนทำขนมปังกับคนวิกลจริตจึงเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้ตัวเอกได้เรียนรู้ที่จะแสวงหาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์รัฐบาลที่ปิดหูปิดตาประชาชนและต้องการกุมอำนาจเบ็ดเสร็จ ถึงที่สุดแล้วรัฐบาลแบบนี้ย่อมไม่มีความมั่นคงทางการเมือง เห็นได้จากกรณีที่ตัวละคร “ฉัน” เขียนไว้ในบันทึกของตนว่าในช่วงสามปีเกิดการปฏิวัติสองครั้ง เป็นการเน้นย้ำว่าการปกครองโดยรัฐบาลเผด็จการที่ปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนย่อมไม่ได้เป็นที่ต้องการของประชาชน

การเรียนรู้ของตัวละคร “ฉัน” ผ่านตัวละคร นักข่าว

นอกเหนือจากเหตุการณ์ทางการเมืองแล้ว “ฉัน” ได้รู้จักกับนักข่าวที่ชื่อฮาบิบ (Habib) การรู้จักกับฮาบิบไม่ได้เพียงแค่ช่วยให้ตัวเอกได้เรียนรู้วิธีการเขียนข่าว อีกทั้งยังช่วยให้เขา

ได้เห็นชีวิตของนักข่าวคนหนึ่งที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ ฮาบิบเลือกที่จะตีแผ่ความจริงและวิพากษ์วิจารณ์ความผิดพลาดและความฉ้อฉลของรัฐบาลชุดก่อน ทำให้เขาต้องหนีออกนอกประเทศ ส่วนภรรยาเสียชีวิตจากการถูกลอบยิง เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลชุดใหม่ ฮาบิบเดินทางกลับเข้าประเทศอีกครั้ง และมาทำงานให้กับหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล แต่พฤติกรรมของรัฐบาลชุดปัจจุบันไม่ได้แตกต่างจากรัฐบาลชุดที่แล้ว ทำให้ฮาบิบรู้สึกหดหู่และสิ้นหวังที่ไม่สามารถเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในการตรวจสอบรัฐบาล ครั้นเมื่อตัวเอกแสดงเจตจำนงกับฮาบิบว่าเขาต้องการเป็นนักข่าว ฮาบิบตอบกลับไปว่า “ลืมมันซะ หนุ่มน้อย ฉันท่านจะไปเป็นคนทำขนมปังซะยังดีกว่า อย่างน้อยที่สุดเขาก็รู้ว่าเขาทำอะไรที่เป็นประโยชน์ได้” [‘Vergiß es, mein Junge! Lieber wäre ich Bäcker; der weiß zumindest, daß er was Nützliches tut.’ (Schami, 1990, p. 98)] การที่ฮาบิบไม่สนับสนุนให้ “ฉัน” เป็นนักข่าว บ่งบอกว่าเขาไม่รู้สึกศรัทธาต่อการปกครองของประเทศนี้ที่ลดทอนเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ส่งผลให้นักข่าวไม่สามารถตีแผ่ความจริงให้กับคนในสังคมได้รับรู้

ขณะเดียวกันฮาบีบอาจจะรู้สึกเสื่อมศรัทธา เพื่อนร่วมอาชีพของเขาที่ยอมบิดเบือนความจริง และยอมเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล แม้ว่าฮาบีบรู้สึกเสื่อมศรัทธาต่ออาชีพนี้ แต่เขายังคงรักษาจริยบรรณในการเป็นนักข่าว จนกระทั่งถูกจับกุมในข้อหาบ่อนทำลายประเทศชาติ นับตั้งแต่นั้นมา “ฉัน” ไม่ได้รับรู้ข่าวคราวของฮาบีบอีกต่อไป การที่ฮาบีบมีความซื่อสัตย์ต่อจริยบรรณวิชาชีพของเขาทำให้ตัวเอกยกย่องให้ฮาบีบเป็นแรงบันดาลใจของนักข่าวรุ่นใหม่ที่มุ่งเน้นการตีแผ่ความจริง ตัวเอกกล่าวว่า “พวกฆาตกรควรจะรับรู้ว่าจะหากพวกเขาฆ่าฮาบีบ จากนั้นจะมีฮาบีบอีกหลายคนที่จะเจริญรอยตามเขา” [...Diese Mörder sollen wissen, wenn sie Habib töten, dann werden viele Habibs seinen Weg fortsetzen.” (Schami, 1990, p. 197)] อาจกล่าวได้ว่าชื่อของฮาบีบ กลายเป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้ของสื่อมวลชนที่มุ่งเน้นการตีแผ่ความฉ้อฉลของผู้ปกครองประเทศ และสื่อมวลชนเช่นเดียวกับที่ฮาบีบเป็นจะไม่มีวันสูญหายไปจากประเทศเพราะจะมีคนรุ่นใหม่มาสานต่อเจตนารมย์ดังกล่าว

การเรียนรู้ของตัวละคร “ฉัน” ผ่านการจัดงานศพของลุงชาลิม

นอกจากนี้ “ฉัน” ยังได้เรียนรู้พลังของมวลชนผ่านเหตุการณ์การจัดงานศพของลุงชาลิม ลุงชาลิมเสียชีวิตระหว่างที่เกิดการปฏิวัติ รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินทำให้คนจำนวนมากไม่สามารถร่วมชุมนุมในที่สาธารณะได้ แต่งานศพของลุงชาลิมมีคนจำนวนมากหลั่งไหลมาร่วมพิธีศพและต้องการร่วมส่งศพไปยังสุสานด้วย ระหว่างทางที่เคลื่อนศพไปยังสุสานมีรถจี๊ปของทหารจอดขวางขบวนแห่ศพ และมีทหารจำนวนสี่นายหันกระบอกปืนมาทางกลุ่มผู้หึงงาที่เดินนำขบวนส่งศพ แต่กลุ่มผู้หึงงาไม่ยอมหยุดเดิน พวกเขาตะโกนต่อว่าทหาร ลูกสาวของลุงชาลิมร้องตะโกนว่า “ปล่อยให้ขบวนส่งศพผ่านไป และยิงมาที่ฉันได้เลย” [“Laßt den Trauerzug gehen, und schießt auf mich!” (Schami, 1990, p. 187)] เธอก้าวต่อไปและบรรดาผู้หึงงาคนอื่น ๆ หยิบก้อนหินจากขอบถนนแล้วขว้างปาไปที่กลุ่มทหาร ในที่สุดกลุ่มทหารจำต้องล่าถอยไป ฉานี่แสดงถึงพลังของมวลชนในการร่วมกันท้าทายสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ในที่นี้คือการขัดขวางขบวนส่งศพที่จะนำศพของลุงชาลิมไปฝังที่สุสาน

ประชาชนจำนวนหลายร้อยคนมารวมตัวกัน เพื่อไว้อาลัยให้กับลุงชาลิมที่พวกเขารักและเคารพ การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอจากนี้อาจจะเพื่อสื่อสารว่าพลังของมวลชนสามารถเอาชนะ หรือล้มล้างผู้ปกครองที่ใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ ขณะเดียวกันการนำเสนอตัวละครผู้หญิง ให้มีบทบาทในการท้าทายอำนาจของทหาร ที่มีอาวุธอยู่ในมือน่าจะเพื่อนำความสำคัญของ พลังมวลชน แม้แต่ผู้หญิงที่มักจะมี ภาพลักษณ์ของความอ่อนแอยังสามารถ เอาชนะเหล่าทหารได้ เพราะฉะนั้นหาก ประชาชนทุกเพศทุกวัยรวมพลังกันทำสิ่งใด สิ่งนั้นย่อมประสบความสำเร็จ

การเรียนรู้ของตัวละคร “ฉันทน์” ผ่านการรับฟัง นิทาน

การที่ตัวเอกยกย่องเสรีภาพไม่ได้เป็นผล มาจากประสบการณ์ที่เขาประสบด้วยตนเอง เท่านั้น หากยังเป็นผลมาจากการรับฟังนิทานด้วย คือ นิทานเกี่ยวกับนกที่สามารถปลดปล่อย ตัวเองจากพันธนาการได้สำเร็จ

Es war einmal ein Vogel. Er lebte in einem schattigen Hof im Orient. in den Hals trug er einen schweren, mit

Juwelen besetzten Ring. Der Vogel ühlte sich in seinem marmornen Heim sicher und geborgen. Er genoß den Duft der Blumen und lauschte mit Freude dem Plätschern des kleinen Springbrunnens. Wenn Gäste des Hausherrn kamen, sagten die einen: “Oh, wie schön ist dieser grüne Vogel!” Die anderen widersprachen: “Er ist schön, aber nicht grün, sondern braun. Ihr müßt genau hinschauen.” “Aber meine Herren, jeder der Augen hat, kann sehen, der Vogel ist blau!” riefen die dritten. Auch wenn die Gäste sich nie über die Farbe einig werden konnten, waren sie alle von der Schönheit des Ringes fasziniert.

Es wurde Herbst, die Blätter der schattenspendenden Bäume welkten und fielen herunter, und der Vogel konnte den freien Himmel sehen. Eines Tages erblickte er eine Vogelschar, die in den Süden zog. Er wollte ihr folgen, aber der schwere Ring hielt

ihn am Boden. Von Tag zu Tag fror er mehr in der zunehmenden Kälte und spürte die Bitterkeit seiner Gefangenschaft.

In der Dämmerung des siebten Tages befreite er sich mit einem gewaltigen Ruck aus der Umklammerung des schweren Ringes, der ihm am Hals eine tiefe Wunde beibrachte. Der Vogel blutete stark, aber er flatterte befreit in den weiten Himmel. Über Meere, Wüste, Berge und Täler flog er und erkannte die Schönheit der Welt. Er lernte, Bussarde und Schlangen zu überlisten und mit der Gefahr zu leben.

Am einunddreißigsten Tag erreichte er die große Vogelkolonie im Süden und wunderte sich über die Freude, mit der seine Artgenossen ihn empfangen. Eine Eule erklärte ihm den Grund: “Wenn der Regenbogenvogel kommt, bedeutet das Glück und Gesundheit für uns alle.” Erst jetzt

erkannte der Vogel die Farbenvielfalt seiner Federn.

Lange lebte der Regenbogenvogel, und er flog um die ganze Welt. Doch immer, wenn er einen Ring sah, schmerzte ihn die tiefe Narbe am Hals. (Schami, 1990, pp. 67-68)

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีนกตัวหนึ่งมันอาศัยอยู่ในสวนที่มีร่มเงาทางฝั่งทิศตะวันออกที่คอของมันมีแหวนอัญมณีขนาดใหญ่และหนัก นกตัวนี้รู้สึกว่าคุณชีวิตของตนเองมันคงและปลอดภัยในบ้านหินอ่อนของมันมันสูดกลิ่นของดอกไม้ และฟังเสียงน้ำแตกกระจายของบ่อน้ำพุขนาดเล็กด้วยความรื่นรมย์ เมื่อแขกของเจ้านายมาเยือนหลายคนกล่าวว่า “โอ้ เจ้านกสีเขียวตัวนี้ช่างสวยอะไรอย่างนี้” แต่คนอื่น ๆ แย้งว่า “นกตัวนี้สวย แต่ไม่ใช่สีเขียวนะ เป็นสีน้ำตาลต่างหากละ พวกเธอต้องมองให้ดี ๆ” “แต่คุณสุภาพบุรุษแต่ละคนที่มีดวงตาสามารถเห็นได้ว่านกเป็นสีฟ้า” กลุ่มที่สามร้องออกไป ถึงแม้บรรดาแขกไม่สามารถมีความเห็นตรงกันในเรื่องสีแต่พวกเขา รู้สึกตื่นตะลึงกับความสวยงามของแหวน

ขณะนั้นเป็นฤดูใบไม้ร่วง ใบไม้ของต้นไม้ที่มีสีคล้ำมากขึ้นปลิดปลิว และร่วงหล่นลงมา และนกสามารถมองเห็น ท้องฟ้าที่ปลอดโปร่ง วันหนึ่งมันได้ทันเห็นฝูงนกที่กำลังย้ายลงไปทางใต้ มันต้องการตามพวกเธอไป แต่แหวนที่หนักถ่วงมันให้ติดอยู่กับพื้น วันแล้ววันเล่ามันรู้สึกหนาวเย็นมากขึ้นท่ามกลางความหนาวเย็นที่เพิ่มมากขึ้นและความขมขื่นที่ถูกจองจำ

ช่วงพลบค่ำของวันที่เจ็ดมันปลดปล่อยตนเองด้วยพลังกำลังอย่างแรงออกจากกรงขังของแหวนที่หนัก ซึ่งทำให้เกิดบาดแผลลึกไว้ที่คอของมัน ทำให้มีเลือดไหลมาก แต่มันโอบบินอย่างเป็นอิสระไปในท้องฟ้าอันกว้างใหญ่ไพศาล มันบินอยู่เหนือทะเลทะเลทราย ภูเขา และหุบเขา ด้วยตระหนักรู้ถึงความงามของโลก มันเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดจากเหยี่ยวและงู เรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางอันตราย

ในวันที่ 31 มันมาถึงอาณาจักรขนาดใหญ่นกที่อยู่ทางทิศใต้ และรู้สึกงงในความปลื้มปิติที่เหล่าเพื่อนพ้องเผ่าเดียวกันต้อนรับมัน นกสุกตัวหนึ่ง อธิบายเหตุผลให้มันฟังว่า “เมื่อมีนกสีรุ้ง มาที่นี้ นั่น

หมายความว่า ความสุขและสุขภาพแข็งแรงสำหรับพวกเราทุกคน” ตอนนี้องที่นกตัวนี้เพิ่งจะตระหนักถึงสีสันที่หลากหลายบนขนของมัน

นกสีรุ้งมีชีวิตยืนยาว และมันออกบินไปทั่วโลก แต่เมื่อใดก็ตามที่มันเห็นรอยแผลลึกที่คอซึ่งเกิดจากแหวนบาดคอนั้น ทำให้มันรู้สึกเจ็บปวด

การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอนิทานเรื่องนี้ อาจจะเป็นเพื่อสื่อสารความสำคัญของการมีอิสรภาพ แต่เดิมนกตัวนี้เข้าใจว่าตนเองมีความสุขดี แต่เมื่อได้เห็นฝูงนกบินผ่านจึงได้รับรู้ว่าตนเองไร้ซึ่งอิสรภาพ แหวนอันมหึมาขนาดใหญ่และหนักที่มันสวมไว้เปรียบเสมือนโซ่ทองที่จองจำเอาไว้ ทำให้มันไม่สามารถบินขึ้นไปบนท้องฟ้าได้ ในที่สุดมันก็ดิ้นรนออกจากแหวนไปได้ แต่ต้องเสียเลือดไปมาก เพราะเกิดบาดแผลที่คออันเป็นผลจากการดิ้นรนออกจากแหวน บาดแผลของนกตัวนี้บ่งบอกว่าการต่อสู้เพื่อเสรีภาพบางครั้งต้องยอมเสียเลือดเนื้อ เมื่อนกตัวนี้พบถิ่นฐานของเพื่อนพ้องเผ่าพันธุ์เดียวกัน มันอาศัยอยู่ที่นั่นนานพอสมควร ต่อมามันบินออกไปทั่วโลกนั้นย่อมบ่งบอกว่านกตัวนี้ให้ความสำคัญกับ

เสรีภาพในการเดินทางที่ช่วยเปิดโลกใหม่ ๆ ให้กับมัน

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม (Rösch, 1992, p. 202) ด้วยการนำเสนอคนสีรุ้งที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และการเขียนนิทานเรื่องนี้เป็นภาษากรีกเปอร์เซีย ยิว สเปน และอิตาลี ทำให้ “ฉัน” ได้รับรู้ว่าที่นี่มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกัน [...wie viele Völker hier miteinander leben. (Schami, 1990, p. 68)] ซามิในฐานะผู้อพยพจากประเทศซีเรียได้ฉายภาพสังคม สหวัฒนธรรมในเมืองดามัสกัสช่วงทศวรรษ 1950-1960 (Rösch, 1992, p. 175) ให้กับผู้อ่านชาวเยอรมันได้เห็น แต่ในขณะที่เดียวกันการที่แขกของเจ้าของนกสีรุ้งต่างก็ถกเถียงว่านกตัวนี้มีสีเขียวบ้าง หรือสีน้ำตาลบ้าง หรือสีฟ้าบ้าง อาจจะสื่อสารว่าคนบางกลุ่มไม่ได้ยอมรับสังคมสหวัฒนธรรม แต่มักจะมีความคิดแบ่งเขาแบ่งเราหรือยึดโยงกับชาติพันธุ์ของตน ผ่านการมองเห็นเป็นสีเดียวเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้ตัวละครชายวิกตอริตเป็นเจ้าของนิทานเรื่องนี้ อาจจะเพื่อตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ผู้นำของประเทศ

ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ตามมาตรฐานทางการแพทย์ แต่กลับเป็นผู้ที่บ้าอำนาจ ปิดกั้นเสรีภาพของประชาชน แตกต่างจากเจ้าของนิทานเรื่องนี้ หากพิจารณาตามมาตรฐานทางการแพทย์เขาเป็นคนวิกตอริต แต่กลับสนับสนุนเสรีภาพและนำเสนอแง่คิดในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม อาจจะทำให้เราอดไม่ได้ที่จะตั้งคำถามว่าความบ้าชนิดใดที่สร้างปัญหาให้กับผู้คนในสังคมมากกว่ากัน (คารินา โชติรวี, 2552, หน้า 91-92)

นอกเหนือจากนิทานเกี่ยวกับนกสีรุ้งแล้ว ตัวละคร “ฉัน” ยังได้รับฟังนิทานเกี่ยวกับสุลต่านและชาวนาจากลึงชาลิมอีกด้วย

...einem Sultan, der während eines Ausflugs ein malerisches Dorf erreichte und dort rasten wollte. Er stieg von seinem Pferd, und die Bauern warfen ihm ihre Jacken unter die Füße, damit sie nicht staubig wurden. Sie freuten sich, weil er der erste Herrscher war, der ihr Dorf besuchte. Sofort wurde ein großes Essen vorbereitet: Hammel, gefüllt mit Mandeln, Rosinen und Reis, Salate, Käse und Wein. Ein großer Tisch

wurde wie hingezaubert auf dem Dorfplatz aufgestellt. Der Sultan wunderte sich über den Reichtum der Leute und rief laut, man müsse die Erntesteuer verdoppeln. Dann fing er an zu essen und aß wie ein Stier, schnaufte, rülpste und fraß. Plötzlich fühlte er sich müde. Er schaute in die Runde und rief seinen Soldaten zu: “Niemand darf den Tisch verlassen, bevor ich aufwache.” Die Soldaten zückten ihre Schwerter und hielten die Männer am Tisch in Schach. Der Sultan schnarchte und aber die Soldaten wechselten die Wache und befahlen den Anwesenden, am Tisch zu bleiben. Der Sultan schlief selig weiter. Es wurde Morgen, und die Männer waren matt vor Müdigkeit, aber der Sultan pennte. Erst am Mittag wachte er schlecht gelaunt und mit steifem Hals auf. Er verfluchte das Dorf, in dem ein Gast nicht einmal ein weiches Bett become, und ritt davon.

Seit diesem Tag legen die Bauern keinem Besucher mehr die Jacken unter die Füße. Sie schauen ihn mißtrauisch an, und manchmal werfen sie Steine nach ihm, damit er das Dorf verläßt. (Schami, 1990, p. 160)

...สุลต่านองค์หนึ่งผู้มาถึงหมู่บ้านที่สวยงามแห่งหนึ่งระหว่างการเดินทางเพื่อพักผ่อนและต้องการพักผ่อนที่นี่ เขาหลงจากหลังม้าและเหล่าชาวนาโยนเสื้อคลุมของพวกเขาไว้ได้ฝ่าเท้าเพื่อมิให้เท้าของสุลต่านเปราะเปื้อนฝุ่น พวกเขารู้สึกปลาบปลื้มเพราะเขาเป็นผู้ปกครองคนแรกที่มาเยือนหมู่บ้าน อาหารจำนวนมากถูกเตรียมโดยทันที เนื้อแกะสด ไข่ด้วยแอลมอนต์ ลูกเกด และข้าว สลัด เนยแข็งและไวน์ โต๊ะอาหารขนาดใหญ่ราวกับถูกเสกได้ยกมาวางไว้ที่ศาลากลางหมู่บ้าน สุลต่านรู้สึกประหลาดใจกับความมั่งคั่งของประชาชนและตะโกนเสียงดังว่าพวกเขาต้องจ่ายภาษีการเก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า จากนั้นเขาก็เริ่มกินและกินราวกับวัว หายใจถี่ ฟันลม และเขมือบ ทันใดนั้นเองเขา รู้สึกเบื่อ เขามองไปที่กลุ่มคนและร้องสั่งทหารไปว่า “ไม่มีใครได้รับอนุญาตให้ออกจากโต๊ะไปได้ก่อนฉันตื่น”

เหล่าทหารพากันชู่ชาวบ้านด้วยอาวุธของ พวกเขาและจับพวกผู้ชายให้ตรึงอยู่กับโต๊ะ สุลต่านกรนและนอนหลับไป จนถึงกลางคืน และพวกผู้ชายรู้สึกเบื่อหน่าย แต่เหล่าทหาร ผัดเปลี่ยนเวรยามกันมาเฝ้าโต๊ะ สุลต่าน นอนหลับต่อไป จนกระทั่งเช้า และพวกผู้ชาย รู้สึกเอือมระอา แต่สุลต่านยังคงนอนต่อไป ตอนกลางวันเขาเพิ่งจะตื่นขึ้นอย่างหงุดหงิด และด้วยคอที่เคล็ดเมื่อย เขาจึงสาปแช่ง หมูบ้าน โดยให้แขกผู้มาเยือนไม่เคยได้รับเตียง ที่นุ่มอีกต่อไป แล้วขี่ม้าจากไป นับจากวันนั้น เป็นต้นมา เหล่าชาวนาไม่เคยวางเสื่อคลุมของ พวกเขาไว้ใต้ฝ่าเท้าของผู้มาเยือนอีกต่อไป แต่กลับจ้องมองผู้มาเยือนอย่างหวาดระแวง และบางครั้งพวกเขาขำก้อ้นหินใส่ผู้มาเยือน เพื่อขับไล่พวกเขาเหล่านั้นให้ออกไปจาก หมูบ้าน

นิทานเรื่องนี้ตั้งคำถามกับความสัมพันธ์ เิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ในที่นี้ผู้ปกครองเป็นผู้นำที่เผด็จการ โลกโม-โทสัน และเห็นแก่ตัว ขณะที่ชาวนาซึ่งเป็นผู้ใต้ปกครอง ในตอนแรกพวกเขายินดีเป็น ทาสรับใช้ผู้ปกครอง แต่เมื่อพวกเขาได้ ตระหนักว่าการมีผู้นำไม่ได้เกิดประโยชน์ใด ๆ

กับชีวิตของพวกเขา มีหน้าซ้ำผู้นำที่โลก และเห็นแก่ตัวยังจืดจางที่จะเบียดเบียน ผลประโยชน์ของพวกเขา พร้อมกับบังคับให้ พวกเขาเชื่อฟังและทำตาม ในที่สุดเหล่าชาวนา ตระหนักว่าการเป็นนายของตนเองเป็นสิ่งที่ ดีที่สุด การไม่มีนายมาบังคับขู่เข็ญเท่ากับ เป็นการให้อิสระแก่ตนเอง นั้นน่าจะเป็น สารที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อถึงผู้อ่าน

นักข่าวอิสระผู้ไร้ตัวตน: ตัวตนของตัวละคร “ฉัน”

ตัวละคร “ฉัน” เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ในบ้านและในสังคม รวมทั้งการรับฟังนิทาน จนนำไปสู่การให้ความสำคัญกับการแสวงหา เสรีภาพให้กับตนเองและสังคม การแสวงหา เสรีภาพให้กับตนเองนั้นเห็นได้จากการที่ “ฉัน” เลือกอาชีพด้วยตนเอง เขาไม่ยอมเป็น คนทำงานมบังคับตามที่พ่อของเขาต้องการ การเลือกทางเดินของตนเองเป็นการแสวงหา เสรีภาพในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกัน “ฉันต้องการเป็นนักข่าว ค้นหาความจริงและ เปิดเผยความจริง” [... ich will Journalist werden, die Wahrheit suchen und sie bekanntmachen. (Schami, 1990, p. 148)] ภาพลักษณ์ของนักข่าว

คือการนำเสนอข่าวสารในสังคมและตีแผ่ปมปัญหาให้ผู้คนในสังคมได้รับรู้ ดังนั้นการที่ “ฉันทน์” เลือกที่จะเป็นนักข่าวอิสระเป็นการแสวงหาเสรีภาพในการตีแผ่ข้อมูลข่าวสารให้กับผู้คนในสังคม หรือเป็นหนทางที่สามารถเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้โดยปราศจากการเซ็นเซอร์ นอกเหนือจากการเลือกที่จะเป็นนักข่าวอิสระ ตัวเธอยังสามารถหาหนทางในการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ของตนหลากหลายวิธี เนื่องจากตัวละคร “ฉันทน์” นำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาในการเปิดโปงความฉ้อฉลของรัฐบาลหรือวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล ทำให้คนของรัฐบาลไล่ตามจับ ทำให้ตัวเธอไม่สามารถแจกหนังสือพิมพ์ด้วยตนเองได้ เธอจึงพยายามหาวิธีอื่น ๆ ในการเผยแพร่ อาทิ การซ่อนหนังสือพิมพ์ไว้ในถุงเท้า การใช้บอลลูกแจกหนังสือพิมพ์ การที่ตัวเธอสามารถหาวิธีการต่าง ๆ ในการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ของตนเพื่อมิให้ถูกจับ บ่งบอกว่า เธอสามารถแสวงหาเสรีภาพให้กับสังคมได้สำเร็จจุดมุ่งซึ่งช่วยให้ผู้คนในสังคมมีทางเลือกในการรับรู้ข่าวสาร นอกเหนือจากการเสพสิ่งพิมพ์ของรัฐบาลเท่านั้น

การที่ตัวเธอกเลือกเปิดสำนักพิมพ์ใต้ดินจึงเป็นคำอธิบายของการที่ตัวละคร “ฉันทน์” ผู้เป็นตัวละครเพียงตัวเดียวซึ่งไม่ปรากฏวิสามานยนามเพื่อปิดบังตัวตนที่แท้จริง หรือความต้องการให้ฝ่ายที่เสียผลประโยชน์จากการทำหน้าที่สื่อของตัวเธอตามแกะรอยตัวตน ภูมิหลัง และครอบครัวของเธอ จนนำไปสู่การทำร้ายตัวละคร “ฉันทน์” กับครอบครัวได้ การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอตัวเธอที่ผู้อ่านจะเห็นความรู้สึกนึกคิด จุดยืนและตัวตนของเธอตลอดทั้งเรื่องผ่านการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง แต่กลับปรากฏกายในภาวะไร้ตัวตนผ่านการเล่าเรื่องที่ไม่ระบุวิสามานยนาม ดูเหมือนว่าเป็นการนำเสนอที่ขัดแย้งกัน แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นการให้ทางออกของผู้ประพันธ์ว่าการเป็นนักข่าวอิสระผู้ไร้ตัวตนเป็นกลยุทธ์ที่ดีที่สุดในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมที่ปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ขณะเดียวกันการที่ “ฉันทน์” เลือกที่จะเป็นนักข่าวอิสระและสามารถหาวิธีการใหม่ ๆ ในการตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือพิมพ์โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ สอดคล้องกับชื่อเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ “มือที่เต็มไปด้วยดวงดาว” ธรรมชาติของดวงดาวมีแสงสว่างเล็ก ๆ

ที่ไม่เคยดับสูญ ดังนั้น “มือที่เต็มไปด้วยดวงดาว” อาจจะตีความได้ว่าในมือของเรายังมีความหวังมากมายที่ไม่มีวันสูญสิ้นเจกเช่นดวงดาวที่ไม่เคยเลิกส่องแสง

อีกทั้งยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงจุดยืนของ “ฉัน” ในการตระหนักถึงคุณค่าของเสรีภาพ นั่นคือ การที่ “ฉัน” แต่งนิทานเกี่ยวกับดอกไม้สีแดงซึ่งมีขนาดเล็กมากพยายามที่จะข้ามก้อนหินก้อนใหญ่ไปให้ได้ เพราะเธอไม่เชื่อว่าอาณาเขตของโลกนี้สิ้นสุดลงในบริเวณที่ก้อนหินตั้งอยู่

Die rote Blume beschließt, dem Wind nicht zu gehorchen, und lehnt seine verführerischen Angebote ab. Er wird zornig, verwandelt sich in einen Sturm und greift sie an. Die rote Blume kämpft und schlägt den Wind mit ihren Stacheln zurück, aber er reißt sie aus und wirft sie zu Boden. Die kleinen Blumen sind erschrocken, und einige, die es auch wagen wollten, über den Stein zu klettern, sind entmutigt. Einige ältere Blumen sagen: “Das hat sie davon, diese ewig Neugierige.” Aber die rote Blume

beschreibt leise die Welt auf der anderen Seite des Steines, erzahlt vom Mond und der Sonne. Denn bis jetzt hatten sie alle nur gewußt, daß die Welt aus feuchter Erde und einem großen Stein besteht, hinter dem etwas Dämmerlicht hereinscheint. Als die Blumen das hören, fangen sie an zu klettern. Manche fallen zurück, aber die anderen gehen weiter. Seit diesem Tag bleibt keine Blume mehr hinter den Steinen. Sie klettern, bis sie die Sonne sehen und die Geschichten des Mondes hören können. (Schami, 1990, p. 178)

ดอกไม้สีแดงตัดจิตใจที่ไม่เชื่อฟัง สายลม และปฏิเสธข้อเสนอที่หลอกลวงของเขา สายลมรู้สึกโกรธจึงได้กลายร่างเป็นพายุและจับเธอไว้ ดอกไม้สีแดงต่อสู้และตีกลับสายลมด้วยหนามของเธอ แต่เขานึกเธอทิ้งและขว้างเธอลงไปที่พื้น เหล่าดอกไม้เล็ก ๆ รู้สึกตกใจ เพราะดอกไม้บางส่วนต้องการออกไปผจญภัยด้วยเหมือนกัน การปีนป่ายข้ามก้อนหินจึงได้หยุดชะงัก ดอกไม้สูงอายุบางส่วน

กล่าวว่า “นั่นเป็นผลของความอยากรู้อยากเห็นที่ไม่จบสิ้นนี้” แต่ดอกไม้สีแดงพรรณนาอย่างเบา ๆ ถึงโลกที่อยู่อีกฟากหนึ่งของก้อนหินเล่าถึงดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ เพราะจนถึงตอนนี้พวกเธอทุกคนรับรู้เพียงแค่ว่าโลกประกอบจากพื้นดินที่ชื้นแฉะและก้อนหินขนาดใหญ่ ข้างหลังก้อนหินส่องสว่างด้วยแสงช่วงโพสเปลล์ เมื่อเหล่าดอกไม้ได้ยินเรื่องนี้พวกเธอเริ่มที่จะปีนข้ามกัน บางส่วนตกลงมาแต่บางส่วนไปต่อได้ นับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมาไม่มีเหล่าดอกไม้ดอกใดยอมอยู่หลังก้อนหินอีกต่อไป พวกเธอปีนข้ามไป จนกระทั่งพวกเธอได้เห็นดวงอาทิตย์ และสามารถรับฟังเรื่องราวของดวงจันทร์ได้

ตัวละคร “ฉันทน์” ไม่ยอมถูกกักขังไว้ในร้านขายขนมปัง เช่นเดียวกับดอกไม้สีแดงที่ไม่ยอมอยู่หลังก้อนหินอีกต่อไป ตัวเอกใช้ดอกไม้ขนาดเล็กเป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์แทนคนหนุ่มสาวที่ต้องการเห็นโลกกว้าง ส่วนสายลมเป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์แทนอุปสรรคที่ขวางกั้นการแสวงหาเสรีภาพของคนหนุ่มสาว ขณะที่ก้อนหินเป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์แทนพื้นที่ปิดซึ่งโอบล้อมคนหนุ่มสาวไว้ และสีแดงของ

ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนพลังที่ร้อนแรงดุจไฟของคนหนุ่มสาว สำหรับดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เป็นความเปรียบเชิงอุปลักษณ์แทนพื้นที่ใหม่หรือปลายทางซึ่งคนหนุ่มสาวที่ต้องการสัมผัสจึงออกเดินทางสู่โลกกว้าง หรือไม่ยอมจำนนอยู่แต่ในโลกที่ปิดตายอีกต่อไป กล่าวได้ว่านิทานเรื่องนี้เผยให้เห็นตัวตนของตัวเอกในการเชิดชูอิสระ

บทสรุป

“ฉันทน์” ผู้เป็นตัวละครเอกมุ่งมั่นในการแสวงหาเสรีภาพทั้งของตนเองและของสังคมด้วยการเป็นนักข่าวอิสระ เป็นการตัดสินใจเลือกทางเดินด้วยตนเอง ขณะเดียวกันนักข่าวซึ่งมีภาพลักษณ์ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อนำมาเรียบเรียงและตีพิมพ์เผยแพร่ จัดได้ว่าเป็นงานที่ช่วยให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่มีรัฐบาลปิดหูปิดตาประชาชนหรือปิดกั้นเสรีภาพของประชาชนในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล นอกจากนี้ตัวเอกยังได้มีโอกาสรู้จักกับฮาบีบผู้เป็นนักข่าวซึ่งสอน “ฉันทน์” เกี่ยวกับวิธีการเขียนข่าว ชีวิตและอุดมการณ์ของฮาบีบในการรักษาจรรยาบรรณวิชาชีพของ

นักข่าว ทำให้ “ฉันทน์” รู้สึกศรัทธาและยกย่องให้สาบิเป็นแรงบันดาลใจในการเป็นนักข่าวที่ดี รวมทั้งการที่ตัวเองยังได้เห็นพลังของมวลชนที่ไม่ครั้งคร้ำมกระบอกปืนในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวขบวนส่งศพของลุงชาลิมนอกเหนือจากประสบการณ์ที่ “ฉันทน์” ประสบด้วยตัวเองแล้ว ยังมีประสบการณ์เชิงจินตนาการที่ “ฉันทน์” เรียนรู้ผ่านการรับฟังนิทานทั้งสองเรื่อง เรื่องแรกเป็นเรื่องราวของนกที่สามารถปลดแอกตนเองจากพันธนาการซึ่งสื่อสารเรื่องการแสวงหาอิสรภาพ ส่วนนิทานอีกเรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุลต่านกับชาวนา ซึ่งบ่งบอกถึงความสำคัญในการเป็นนายของตนเอง จากประสบการณ์ที่ตัวละคร “ฉันทน์” ได้สัมผัสและเรียนรู้ ล้วนแต่ส่งผลให้เขาตระหนักถึงคุณค่าของเสรีภาพ การเปิดสำนักพิมพ์ใต้ดินของตนเองเป็นการยื่นหยัดอุดมการณ์ในการตีแผ่ความจริงให้กับประชาชนในสังคมของตนรับรู้ และเป็นการโต้กลับอำนาจรัฐโดยใช้ปากกาเป็นอาวุธ ขณะเดียวกันนิทานเกี่ยวกับดอกไม้สีแดงที่ตัวเองแต่งขึ้นเองบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของ “ฉันทน์” ในการเทิดทูนเสรีภาพ

ท้ายที่สุดราฟิค ซามิผู้เป็นนักเขียนพลัดถิ่นจากซีเรียและตีพิมพ์ผลงานเป็นภาษาเยอรมันนำเสนอภาพของซีเรียตามแบบฉบับ คือ ประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ เกิดการปฏิวัติ ปิดกั้นเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนและในการทำงานของสื่อมวลชน การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอเช่นนี้เท่ากับเป็นการผลิตซ้ำภาพของซีเรียตามที่ปรากฏในสื่อของสังคมเยอรมันเพื่อมิให้ขัดแย้งกับความเข้าใจของคนเยอรมันส่วนใหญ่ที่มีต่อซีเรีย อันอาจจะส่งผลให้การตีพิมพ์เผยแพร่ด้วยวรรณกรรมเรื่องนี้ในเยอรมนีไม่สะดวก ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์นำเสนอกลวิธีการเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งในรูปแบบไดอารี่ และสร้างตัวเอกที่มีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถเลือกทางเดินของตนเอง โดยเป็นทางเดินที่เป็นไปเพื่อสังคมด้วย มิใช่เพื่อตัวเองเท่านั้น อันเป็นลักษณะของตัวเอกในอุดมคติของวรรณกรรมเยาวชน อาจจะกล่าวได้ว่าตัวบทเรื่องนี้มิได้มีความแปลกใหม่ในการผูกเรื่องแต่อย่างใด หากแต่การใช้ฉากและบรรยากาศทางการเมืองของซีเรียประกอบการนำเสนอส่งผลให้ตัวบทเรื่องนี้ยัง

มีเสน่ห์ต่อการตีความ นอกจากนี้ราฟิค ซามิ มักจะใช้นิทานมาเรียงร้อยความหมายให้กับตัวบทวรรณกรรมของเขาด้วย อันเป็นลักษณะการประพันธ์ที่พบบ่อยในงานเขียนของ

ผู้ประพันธ์ท่านนี้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าลักษณะและบทบาทของนิทานในวรรณกรรมของราฟิค ซามิ น่าจะเป็นประเด็นที่ควรค่าแก่การศึกษาวิจัยในอนาคตต่อไป

เชิงอรรถ

¹พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่าเสรีภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนา โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1256)

บรรณานุกรม

- คารินา โชติรวี. (2552). บ้าหรือดี: จิตวิทยาเกี่ยวกับความเป็นธรรมในวรรณกรรมอังกฤษยุคศตวรรษที่ 20. ใน สุวรรณ สดาอานันท์, *ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- Bavar, A. M. (2004). *Aspekte der deutschsprachigen Migrationsliteratur: Die Darstellung der Einheimischen bei Alev Tekinay und Rafik Schami*. Muenchen: IUDICIUM.
- Rösch, H. (1992). *Migrationsliteratur im interkulturellen Kontext: Eine didaktische Studie zur Literatur von Aras Oeren, Aysel Oezakin, Franco Biondi und Rafik Schami*. Frankfurt a. M.: Verlag für Interkulturelle Kommunikation.
- Schami, R. (1990). *Eine hand voller sterne*. (4th ed.). Weinheim: Beltz & Gelberg.